

Regionda davamlı sülhə zəmin yaranıb

İrəli getmək üçün İrəvan siyasi iradəsini millətçi təzyiqə qurban verməməlidir

2025-ci ilin avqust ayında ABŞ paytaxtı Vaşinqtonda keçirilən üçtərəfli görüşlər Cənubi Qafqazın uzun müddətdir davam edən mürəkkəb münaqişələrin başa çatdığına yeni ümidlər gətirdi. Azərbaycan, Ermənistan və ABŞ arasında aparılan danışıqların əsas məqsədi regionda sülh müqaviləsinin paraflanması və bu yolla illərdir davam edən qarşıdurmanın yekun həllinə nail olmaq idi. Vaşinqton görüşü təkcə diplomatik platforma olmaqla kifayətlənmədi, həm də real sülhə gedən yolun xəritəsini çəkmək üçün mühüm bir addım kimi qiymətləndirildi.

Prezident İlham Əliyevin sülh prosesindəki liderliyi və Azərbaycanın mövqeyinin gücləndirilməsi üçtərəfli dialoqun keyfiyyətini və perspektivlərini önəmli dərəcədə dəyişdi. Sülh müqaviləsinin paraflanması bölgədə uzun müddət arzu edilən sülh və sabilliyə nail olmaq üçün konkret və real bir imkan kimi gündəmə gəldi.

Bəs bu görüşün nəticələri regionda davamlı sülhün təmin olunması üçün yetərlidirmi? Vaşinqton səfərinin yaratdığı diplomatik dinamika hansı siyasi, hüquqi və geosiyasi reallıqlara təsir edəcək? Azərbaycan-Ermənistan münaqişəsinin həllində sülh müqaviləsinin paraflanması prosesinin məzhi nədir? Bütün bu suallar Cənubi Qafqazın gələcəyi üçün olduqca aktualdır və həyatı əhəmiyyət daşıyır.

Vaşinqton görüşü həm Azərbaycan, həm Ermənistan, həm də ABŞ üçün bir növ dönüş nöqtəsi rolunu oynadı. Uzun illərdən bəri dondurulmuş münaqişənin həlli üçün ən ciddi diplomatik təşəbbüs kimi qiymətləndirilən görüş konkret addımların atılması istiqamətində ümid yaratdı.

ABŞ-ın vasitəçilik rolu bu prosesdə olduqca vacib idi. Vaşinqton Cənubi Qafqazda sülhün bərqərar olması üçün balanslaşdırılmış və ədalətli vasitəçilik göstərməklə, regionda öz nüfuzunu artırmağa çalışır. ABŞ-ın bu mövqeyi həm regionun strateji əhəmiyyətindən, həm də dünya səviyyəsində geosiyasi rəqabətdən irəli gəlir. Azərbaycan üçün isə Vaşinqton görüşü Prezident İlham Əliyevin qələbə və liderliyini beynəlxalq səviyyədə təsdiqləyən əlamətdar an oldu. Azərbaycanın mövqeyi beynəlxalq hüquq və real hərbi-siyasi durumun harmoniyasına uyğun olaraq tanındı və dəstəkləndi. Bütün bunlar Prezident İlham Əliyevin sülh prosesindəki iradəsini daha da gücləndirdi.

Ermənistan isə Vaşinqtonda sülh müqaviləsinin imzalanması üçün zəruri siyasi iradəni nümayiş etdirməlidir. Sülhə nail olmaq həm ölkənin daxili siyasi vəziyyəti, həm də xarici siyasətində dönüş nöqtəsi ola bilər. Ermənistanın vaxt itirmədən

konstruktiv addımlar atması beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən diqqətlə izlənilir və regionun sabilliyi üçün vacibdir.

Sülh müqaviləsinin paraflanması prosesinin özü simvolik mənə daşımaqla yanaşı, praktiki siyasi addımların başlanğıcını ifadə edir. Sənədin paraflanması ilə tərəflər qarşılıqlı etimadın bərpasına yönəlmiş addımları qəbul edir, sərhədlərin delimitasiyası və demarkasiyası məsələlərində konkret razılığa gəlirlər. İnsanların təhlükəsizliyinin təmin olunması, məcburi

köçkünlərin öz yurdlarına qayıdışı və iqtisadi əlaqələrin bərpası kimi vacib mövzular sülh müqaviləsinin əsas istiqamətlərindəndir. Sülh müqaviləsi yalnız rəsmi sənəd deyil, həm də gələcəkdə regionun siyasi, iqtisadi və sosial həyatında yeni bir dövrün başlanğıcı kimi qiymətləndirilməlidir.

Regionda davamlı sülhün təmin olunmasında Ermənistan konstitusiyasında Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tanıyan dəyişikliklərin aparılması böyük rol oynayır. Konstitusiyada dəyişiklik münaqişənin hüquqi və siyasi həllinin təməli şərti olaraq ortaya çıxır. Konstitusiya dəyişiklikləri Ermənistanın beynəlxalq hüquqa hörmətini və sülhə sadıqlığını nümayiş etdirir. Eyni zamanda, bu addım ABŞ və digər beynəlxalq tərəfdaşlarla münasibətlərin normallaşmasına da xidmət edir. Ermənistanın bu yöndə atacağı addımlar onun diplomatik imicini gücləndirəcək və regi-

onal inteqrasiya prosesində öz mövqeyini möhkəmləndirəcək. Ermənistanın məsələni gecikdirməsi və ya dəyişiklikləri həyata keçirməməsi sülh prosesini təhlükə altına qoyar və ölkənin beynəlxalq izolyasiyasını dərinləşdirər.

Vaşinqton görüşü və sülh müqaviləsinin paraflanması davamlı sülhün təmin olunması üçün mühüm zəmin yaratmaqla yanaşı, bunun reallaşması üçün bir sıra əlavə şərtlər də mövcuddur. Burada ilk növbədə, hər iki tərəfin siyasi iradəsi və qətiyyəti vacib rol oynayır. Danışıqlara səmimi və konstruktiv yanaşma liderlərin xalqlarının mənafeyini üstün tutaraq kompromislərə getməyə hazır olmadan sülh yalnız formal sənədlərdə qalacaq. Əks halda, siyasi iradə olmadan proses dayana və ya təxirə salına bilər. Bundan başqa, beynəlxalq ictimaiyyətin balanslı və obyektiv dəstəyi sülh prosesinin uğurla davam etməsinə təmin edir. Beynəlxalq dəstək, həmçinin tərəflər arasında etimadın bərpasına və razılaşmaların yerinə yetirilməsinə nəzarət baxımından da həyatı əhəmiyyət daşıyır.

Eyni zamanda, iqtisadi inkişaf və regional inteqrasiya sülhün dayanıqlığını təmin edən əsas amillərdəndir. Münaqişədən zərər görmüş ərazilərin bərpası, sərhədlərin açılması və bölgə üzrə enerji, nəqliyyat

və digər infrastrukturların bərpası tərəflər arasında qarşılıqlı asılılıq yaradaraq sülhün möhkəmlənməsinə zəmin hazırlayır. Nəhayət, insan hüquqları və sosial ədalətin təmin olunması uzunmüddətli sülh üçün zəruridir. Məcburi köçkünlərin öz yurdlarına təhlükəsiz və ləyaqətli şəkildə qayıtması, etnik qruplar arasında dialoqun və qarşılıqlı anlaşmanın inkişafı, sosial inteqrasiyanın gücləndirilməsi bölgədə yenidən qarşıdurmaların yaranmasının qarşısını alır. İnsanların gündəlik həyatlarında real dəyişikliklər olmadan sülh sazişləri yalnız formal xarakter daşıyacaq.

Beləliklə, Vaşinqton görüşü və sülh müqaviləsinin paraflanması yalnız başlanğıc nöqtədir. Dayanıqlı sülh üçün siyasi iradə, beynəlxalq dəstək, iqtisadi əməkdaşlıq və insan hüquqlarına hörmət kimi kompleks və bir-biri ilə bağlı şərtlər birgə təmin edilməlidir. Yalnız bu halda Cənubi Qafqazda sülh və sabitlik uzun müddət davamlı olacaqdır.

Vaşinqton görüşü və orada əldə edilən razılaşmalar Cənubi Qafqazın taleyində dönüş nöqtəsi ola bilər. Prezident İlham Əliyevin siyasi və diplomatik liderliyi ilə Azərbaycan müharibədə əldə etdiyi qələbəni sülh prosesinə uğurla inteqrasiya etdirdi. Ermənistanın isə Vaşinqtonda üzərinə götürdüyü öhdəlikləri yerinə yetirməsi

– xüsusilə konstitusiyasında müvafiq dəyişiklikləri qəbul etməsi – prosesin davamlılığı üçün zəruridir.

Sülh müqaviləsinin paraflanması Cənubi Qafqazın gələcəyini müəyyən edən strateji qərardır. Bu qərar Azərbaycanın güclü mövqeyi, Ermənistanın məsuliyyəti və beynəlxalq ictimaiyyətin balanslı dəstəyi ilə həyata keçirilməlidir. Nəticədə, Vaşinqton razılaşmaları regionda davamlı sülhün təmin olunması üçün möhkəm zəmin yaratdı. Lakin sülhün tam bərqərar olması üçün siyasi iradə, kompromisə hazır olmaq və konkret addımlar atmaq zəruridir.

Regionun gələcəyi – sabitlik, inkişaf və əməkdaşlıq – diplomatik səylərin uğurlu nəticəsindən asılıdır. Bugünkü sülh gələcək nəsillər üçün yaşanılacaq bir Cənubi Qafqaz yaradır, gənclərin həyatının qorunmasına, yeni münaqişələrin qarşısının alınmasına və regionun dünya xəritəsində təhlükəsiz və güclü aktor kimi yer almasına zəmin hazırlayır. Son olaraq qeyd etməliyəm ki, əgər İrəvan davamlı sülh istəyirsə, siyasi iradəsini siyasi təzyiqə qurban verməməli, tarixi və strateji məsuliyyətini dərk etməlidir.

Şəbnəm ZEYNALOVA,
XQ-nin siyasi analitiki,
siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru